

honorum et malorum Angelorum non potest secundum naturam, et essentiam eorum tradi, vel considerari, ut magis postea explicabimus.

13. *Ampliatur ratio facta.* — Et hinc a fortiori concluditur, nullos esse Angelos medios inter bonos et malos ratione naturæ, seu essentiæ: quia qualitercumque se habeant Angeli quoad bonitatem, vel malitiam, necessario esse debent naturæ intellectualis in genere communi, seu generalissimo Angelorum. Eadem vero ratio est de quacumque inferiori, seu subalterno genere, vel ordine, aut hierarchia, quia sicut in generalissima ratione non datur distinctio in bonos et malos, ita nec in inferioribus aliis. Unde ulterius absolute concluditur, non esse in aliquo ordine possibles Angelos medios inter bonos et malos, quia cum Angeli boni et mali non distinguantur in natura, per se loquendo, et ex vi naturalis distinctionis, necesse est ut moribus, et voluntatibus distinguantur, ut etiam in capitibus secundo et tertio ostendimus. At vero inter Angelos vel moraliter bonos, vel moraliter malos, non potest dari medium; ergo nulli sunt Angeli medii inter bonos et malos. Probatur minor, quia medium inter extrema opposita cogitari potest, vel per carentiam utriusque extremi, quod in præsentia materia solet dici indifferens, id est, nec bonum, nec malum, vel fingi potest per conjunctionem, aut participationem utriusque extremi, quod solet dici mixtum, seu in præsentia materia dicetur aliquid boni et mali moralis habens. Neutro autem modo cogitari possunt medii Angeli.

14. *Inter Angelos bonos et malos non datur medium negative.* — Nec etiam medium positive. — Non quidem primo, quia omnes Angeli aut sunt beati, aut beatitudine carentes, nec inter hos potest medium cogitari, cum contradictione opponantur, vel privative, quod perinde est quoad immediatam oppositionem, cum omnes Angeli sint beatitudinis capaces. At vero Angeli beati necessario boni sunt, ut supra ostensum est. Si vero beatitudine carent, eo ipso mali sunt, tum quia summo bono carent, tum etiam quia propter malitiam suam privati sunt beatitudine, ut infra ostendimus. Et hinc facile aliud medium per mixtionem extremorum excluditur. Quia nec in beatis Angelis aliquid malitiæ esse potest (ut dixi) nec in non beatis aliquid bonitatis, ut ostendimus infra. Et licet daremus, dæmones aliquid boni posse operari, non ideo dici possent medii inter bonos et malos. Tum quia si id esset possibile, non esset proprium aliquorum Angelorum beati-

tudine carentium, sed omnibus esset commune, ac proinde ob illam rationem non possent dici medii, sed illa esset quædam conditio mali ipsius, quod nunquam tantum est, ut omne bonum excludat. Tum etiam, quia illud bonum rarum, et minimum esset, quod obstare non posset, quin omnes tales Angeli sint, et dicantur simpliciter mali.

15. Solum posset quis huic discursui occurrere, fingendo aliquos Angelos non beatos, nec miseros, aut damnatos, nam si qui essent tales, dici non immerito possent medii inter bonos et malos, sicut nunc nos viatores medii sumus inter homines damnatos et beatos, sive illi Angeli dicantur medii, per abnegationem utriusque extremi quoad summam bonitatem vel malitiam, sive per mixtionem aliquam boni et mali, qualis in viatoribus inveniri potest. Sed hæc phantasia facile excluditur: quia secundum fidem nullus datur talis status Angelorum beatitudine carentium. Duobus enim modis fingi potest talis status. Unus erit, si cogitentur aliqui Angeli non ordinati ad beatitudinem supernaturalem, nec habentes peccatum, sed solam rectitudinem, et beatitudinem naturalem. At secundum fidem nulli sunt tales Angeli. Nam quotquot Angelos Deus creavit, propter æternam felicitatem in sui visione consistentem, et ut illam consequerentur, illos condidit, ut supra ostendimus. Et ex hominibus a fortiori argumentum sumitur. Adde, quod licet darentur tales Angeli, illi essent in suo ordine simpliciter boni moraliter. Alius modus erit, si cogitentur aliqui Angeli ordinati quidem ad supernaturalem beatitudinem, nondum illam possidentes, sed adhuc in via existentes, et in eam per fidem, et spem tendentes, et talis etiam Angelorum status non datur secundum doctrinam communiter ab Ecclesia receptam. Quia via Angelorum brevi duratione confecta est, et negotium salutis in omnibus jam terminatum est. Item, quia de omnibus Angelis custodientibus homines Christus dixit, semper videre faciem Patris. Et quamvis essent tales Angeli, si carerent peccato, non essent absolute medii inter bonos et malos, sed essent simpliciter boni, sicut in initio creationis omnes fuerunt; si vero essent in peccato privati gratia Dei, essent simpliciter mali pro illo statu, etiamsi cum potestate redeundi ad statum rectitudinis fingantur. Non tamen essent ita boni, aut mali, sicut nunc sunt beati Angeli, vel damnati, tamen quia de facto nulli tales Angeli dantur; ideo simpliciter dividuntur Angeli in bonos et malos,

estque adæquata divisio, et de extreme malis et bonis intelligenda est.

16. *Respondetur ad fundamentum primæ opinionis in numero octavo.* — *Multiplex sensus divisionis Angelorum in cælestes et terrestres.* — *Primus sensus rejicitur.* — *Secundus sensus admittitur.* — Ad philosophos ergo imprimis dicimus, eos non cognovisse Angelos bonos vel malos per fidem, neque ex principiis solius naturæ, aut ex sensibilibus effectibus in eorum notitiam pervenire potuisse, ideoque mirum non esse, quod circa eorum statum, conditionem, aut distinctionem hallucinati fuerint. Deinde dicimus, distinctionem illam Angelorum in cælestes, et terrestres variis modis intelligi posse. Unus est secundum Origenem, id est, ut quidam in cælo, alii in terra, vel ex terra orti fuerint. Et sic mala est distinctio, falsumque supponit, nulli enim Angeli in terra, vel ex terra orti sunt, sed omnes in cælo creati fuerunt. Unde in hoc sensu omnes Angeli cælestes sunt, nec aliqui terrestres sunt procreati. Alius sensus esse potest secundum domicilium (ut sic dicam) seu perpetuam habitationem, ita ut cælestes dicantur, qui in cælo habent proprium domicilium, seu locum ad suam habitationem destinatum, terrestres vero e contrario, qui e cælo relegati terrenam habitationem sortiti sunt. Et sic bona est distinctio, coinciditque cum distinctione inter bonos et malos: quia sicut omnes cælestes boni sunt, ita et omnes terrestres sunt mali. Nec enim ob aliam causam ex cælestibus facti sunt terrestres, nisi quia mali sunt. Et ideo in hoc sensu frustra additur subdivisio Angelorum terrestrium in beneficos, et nocivos, nam revera omnes mali, et malefici sunt, licet in hoc secundum magis, et minus aliqua differentia inter eos esse possit.

17. *Tertius quoque admittitur.* — *Explicatur Damascenus allatus numero nono.* — Tertius sensus prioris distinctionis esse posset, ut cælestes Angeli dicantur, qui semper in cælis habitant, et ad terram nunquam descendunt; sub terrestribus vero omnes, qui inter nos versantur, terrenarumque rerum curam, vel administrationem aliquam susceperunt, comprehendantur. Atque in hoc sensu de terrenis Angelis locutus est Damascenus: et in eodem verum est, omnes Angelos cælestes esse bonos: et terrestres distingui posse in beneficos, et perniciosos. Nihilominus tamen inde non augetur distinctio Angelorum in bonos et malos: quia Angeli, quibus terrenarum rerum cura et custodia in earum commodum com-

missa est, omnes sunt boni, et ejusdem naturæ, et gloriæ cum cælestibus, et isti sunt benefici. Nam licet interdum ut ministri Dei homines puniant, non possunt dici malefici, cum illudmet supplicium magnum sit humani generis beneficium. Igitur malefici Angeli omnes sunt mali, eisque non est cura universi commissa, sed aliqua operatio ad hominum exercitationem permissa, ut infra dicemus. Unde etiam fit, non posse dæmones proprie dictos, in bonos et malos distingui, omnes enim pessimi sunt. Nisi vox *dæmonis* in generali, et ambigua significatione accipiantur, ut supra explicavi: tunc vox *dæmonis* fere coincidit cum nomine Angeli, et ita eadem erit utriusque distinctio in bonum et malum.

18. *In quo sensu vera sit divisio inter dæmones et Deos medios posita in fine numeri octavi.* — Illa vero distinctio inter dæmones, et Deos medios, seu secundarios, si in bono sensu verborum accipiantur, eadem etiam est cum divisione Angelorum in malos et bonos: nam omnes dæmones mali Angeli sunt, et omnes Angeli boni sunt dii per participationem tanquam justi, et filii Dei. Nec enim dantur Angeli, qui natura sua sint dii, cum omnes sint ab uno Deo creati, et natura sua tantum servi, nisi per gratiam filii Dei, seu dii per participationem fiant, ut recte docuit Augustinus, lib. 9, de Civit., cap. ult. Quod si dæmonum nomen in ea divisione latius a Platone, seu Porphyrio acciperetur, ut includit bonos Angelos, qui inter nos versantur, nosque custodiunt: sic soli Angeli, quos nos assistentes vocamus, seu quos nunquam mitti dicimus, sub nomine Deorum comprehenduntur, ita tamen ut caveatur error, veram divinitatem illis tribuens, solumque ita vocentur quasi per antonomasiam inter duos per participationem, eo quod a Dei consortio, et quasi familiaritate nunquam recedunt. In hac vero significatione sub dæmonibus oportebit comprehendere Angelos bonos, qui ad nos veniunt, et nos custodiunt. Et ita sublata verborum æquivocatione omnes Angeli sub bonis et malis comprehenduntur.

19. *Varii errores secundæ opinionis in numero decimo.* — Alia vero divisio dæmonum ex fœminis generatorum ab Angelis malis, qui prius ceciderunt, ac dæmones generant, plures includit errores. Unus est, quod dantur dæmones producti ab aliis Angelis malis, quos Deus quoad naturam immediate creavit. Quia si dæmones sunt Angeli, non poterunt

esse nisi per creationem, et sic a solo Deo fieri, juxta dicta in libro primo de natura et origine Angelorum. Si vero tales dæmones non sunt Angeli, vel erunt aliqua animæ separatae, et sic frustra vocantur dæmones, et falso finguntur inter nos versari, aut dæmonum officia exercere. Si vero fingantur esse mediæ naturæ inter angelicam, et humanam, hic erit secundus error illius sententiæ, quia contra fidem, et contra rationem est, talem naturam fingere. Quia illi dæmones ponuntur esse creaturæ rationes utentes, et spiritus separati a corporibus; ergo vel sunt substantiæ completæ, et formæ corporum, et sic sunt animæ rationales, quia nulla est alia substantia rationalis, quæ sit vera forma corporis, ut supra libro septimo tactum est, nec dantur formæ rationales informantes corpora specie diversæ, ut in tractatu de Anima latius dicemus.

20. Tertius error est, quod Angelus possit ex fœmina generare aliquid medium inter hominem et Angelum. Nam præterquam, quod non datur tale medium, ut dixi, vel fingitur Angelus accedere ad generandum ex fœmina in sua pura spiritali natura, vel in corpore assumpto. Primum est plane impossibile, et ridiculum, cum Angelus non habeat organa corporis ad generationem apta, imo nec omnino corpus. Si vero secundum dicatur, solum potest spiritus generare tanquam succubus, et incubus ministrando semen humanum modo, in libro quarto explicato, ex quo non potest nisi homo generari. Quartus error est, quod illi qui, Genes. 6, narrantur genitii filiis Dei accedentibus ad filias hominum, non fuerint veri homines. Hoc enim repugnat Scripturæ, tum quia dicit illos fuisse gigantes, quo nomine non nisi homines proceræ staturæ significantur, tum etiam quia statim de illis dicit, *Isti sunt potentes a sæculo viri famosi*. Quintus error est, quod illi Dei, qui ad filias hominum accesserunt, fuerint veri Angeli, de quo in libro primo, capite quinto, circa finem, dictum est. Sextus error est, prius peccasse in cœlo solum Luciferum, et postea in terra peccasse aliquos bonos Angelos custodes hominum, et primo peccasse per concupiscentiam fœminarum, quæ omnia impugnabimus in sequentibus; et in capite sequenti aliarum errorem detegemus, et refellemus.

CAPUT II.

UTRUM DÆMONES, SEU ALIQUI ANGELI NATURA SUA MALI SINT.

1. *Error Manichæi et Priscilliani asserens dæmones ex natura esse malos.*—Diximus, aliquos Angelos malos esse, quos dæmones appellamus; inquirendum ergo superest, unde malitiam habeant, quæ est antiqua quæstio de origine mali, quam propter importunitatem hæreticorum, et præsertim Manichæorum, et Priscillianistarum multi antiqui Patres tractarunt. Manichæus enim duo finxit principia, et unum esse summe malum, ex se, et non a Deo habens suam substantiam naturaliter malam, ut refert Augustinus, lib. de Hæres., cap. 46, et lib. 41, de Civit., cap. 13. Eodem modo de diabolo senserunt Priscillianistæ, dicentes, eum e tenebris emersisse, nullumve habuisse sui auctorem, sed ipsum esse a se malum, et principium, ac substantiam mali. Ita refert, et tribuit Manichæo, et Priscilliano, Concilium Bracharense I, can. 6, et Leo papa, epist. 91, alias 93, ad Thuribulum, cap. 6. Addit etiam Theodoretus, in l. 5, seu epitome divin. Officior., cap. de Diabolo, Marcionem, Cerdonem, et Manichæos dixisse diabolum, et qui illi subditi sunt dæmones, ingenitos esse. Alii vero soli Principi malorum hoc tribuunt, alios vero ab illis factos esse indicant. Imo Augustinus supra sentit, Luciferum esse a summo malo tanquam a principio, secundum Manichæum, et lib. 12, Genes., ad litt., cap. 20, quosdam, quos non nominat, asseruisse refert, diabolum non libero arbitrio, sed natura sua malum esse, licet a vero Deo creatum esse faterentur. Item, lib. 10, de Civit., cap. 41, refert Porphyrium posuisse quosdam dæmones natura sua fallaces, et malos. Quem errorem latius refert, et confutat Cyrillus, vel potius Cliethovæus, l. 6, in Joan., cap. 6. Denique hunc errorem alio modo insinuat Lactantius, lib. 2, cap. 14, indicat enim, dæmones fuisse genitos ab Angelis ex fœminis, eosque omnes immundos spiritus ex vi suæ originis fuisse.

2. Ad suadendum hunc errorem, citantur aliqua Scripturæ loca, in quibus indicantur, dæmones fuisse semper malos, de quibus, in capite quarto dicemus. Solum ergo aliqua declaratione indiget illud, Ecclesiastici 39, *sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt*, et quod de Lucifero specialiter dictum creditur, Psalmo

103: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*: nam nomine draconis dæmon significatur, et creatus dicitur, ut illuderetur, utique propter naturalem malitiam. De quo etiam intelligitur illud Job. 40: *Ecce Behemoth, quem feci tecum, ipse principium viarum Domini*, etc. Ratione potest ita suaderi hæc sententia, quia Angeli, qui sunt mali, non suo arbitrio tales effecti sunt; ergo natura sua tales sunt. Consequentia optima est, quia non potest medium excogitari. Antecedens autem probatur, quia Angelus habens mentem perfectam ad eligendum inter bonum et malum, non potest eligere malum, sed necessario eligit bonum saltem quoad specificationem; ergo non potest fieri malus electione. Antecedens probatur, quia talis Angelus non potest decipi in iudicio, cum perfectam cognitionem habeat; ergo non potest deficere, eligendo malum pro bono, seu præ bono; ergo si aliquis est malus, ideo est, quia non est capax electionis inter bonum, et malum: sed natura sua est determinatus ad volendum malum, et hoc est esse natura sua malum.

3. *Hæc sententia ut hæretica rejicitur.*—*Imprimis ex Scriptura.*—Nihilominus hæc sententia hæretica est, quam generatim tractantes de origine mali antiqui Patres impugnaverunt. Supponimus autem, sermonem esse de malo culpæ, seu de malo morali, quod nomine vitii, peccati, a turpitudinis significamus: nam de hoc malo loquimur, cum malos Angelos a bonis distinguimus. Hoc autem supposito convincitur erroris illa sententia ex illis Scripturis, quæ generaliter aiunt, quidquid Deus facit, bonum esse, ut legitur Genes. 1, ubi concluditur; *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona*: interea vero fecerat omnes Angelos; ergo, ut facti sunt a Deo, non fuerunt mali. Deinde id generatim etiam probant illa testimonia, quæ negant, Deum esse auctorem peccati culpæ, aut mali moralis. Nam si Deus Angelis malam naturam dedisset, a qua necessario malæ operationes prodirent, esset Deus principalis auctor, et originis mali. Illa vero testimonia omitto, quia vana sunt, et alibi tractando de causa peccati, et ostendendo, Deum non prædeterminare voluntates ad peccandum, adducta sunt. Denique convincitur hæc veritas specialiter in Angelis ex illis locis, quibus ostenditur, omnes Angelos in principio fuisse bonos, et aliquos postea cecidisse, quod partim in principio, libri quinti ostensum est, et in capite quarto, iterum dicitur. Nam inde aperte convincitur,

nullos Angelos esse naturaliter malos, alioqui semper, et ex vi creationis mali fuissent. Unde ad illius erroris confutationem sufficienter verba Judæ Apostoli, *Angelos, qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseravit*. Non ergo fuerunt mali natura, sed voluntate sunt facti.

4. *Secundo ex Conciliis.*—*Atque etiam ex Patribus.*—Secundo definita est hæc veritas in Concilio Bracharense, et in Concilio Lateranensi sub Innocentio, et habetur in capite *Firmiter*, de sum., Trinit. *Diabolus (ait) et alii dæmones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali*. Unde in Concilio Carthaginensi IV, cap. 1, inter alia fidei dogmata interroganda ab eo, qui Episcopus creatur, unum est, *An credat, quod diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus est malus*. Et eodem modo traditur hæc veritas a Leone papa, in Epist. citata: et ex professo a Dionysio, cap. 4, de divin., Nomin. Basilio, homil. *Quod Deus non sit auctor malorum*, Cyrillo Hierosolymitano, cateches. 2, Theodoro, loco citato, et Epiphano, Hæres. 64 et 66, Nazianzeno, Orat. 3, quæ est prima contra Julianum, et Orat. 40, de Baptismo, circa finem, Irenæo, lib. 4, contra hæres., cap. 72, et potissime Augustino, in locis allegatis, et in libris de Natura boni contr. Manichæos, maxime cap. 32 et 33, et ideo in quæst. 90, novi et veter. Testament. (si ejus est liber) dixit: *Diaboli nomen operis est, non naturæ*, et libro primo de Nupt. et Concupisc., cap. 23: *Diabolus, ait, spiritus immundus est, et utique bonum quod spiritus, et malum, quod immundus, quoniam spiritus est natura, immundus est vitio; quorum duorum illud a Deo est, hoc ab ipso*. Quam sententiam repetit, et descendit, lib. 6, contr. Julianum, cap. 20, et lib. 19, de Civitat., cap. 13: *Nec ipsius diaboli natura, in quantum natura est, malum est, sed pervertitas eam malam facit*.

5. Sic etiam dixit Chrysostomus, homil. 3, de Patient. Job, *Diabolus non naturæ nomen, sed præsumptionis est, etc., non enim Diabolus factus a principio, sed Angelus creatus est*. Unde etiam Athanasius, quæst. 3, ad Antioch., dixit, Angelos bonos et malos non differre essentia, sed voluntate, sicut bonus et malus homo. Idemque tradit Damascenus, lib. 2, cap. 4, et Prosper, lib. 1, de Vita contempl., cap. 3, et ad object. Vincent., respon. 5, Anselmus, toto lib. de Casu diaboli, Gregorius,